

Allvarlig kritik mot Polismyndigheten för att en polisanmälan upprättades först närmare tio månader efter att anmälan gjordes

Beslutet i korthet: En person besökte närpolisstationen i Gävle för att anmäla brott och lämnade in ett skriftligt underlag för sin anmälan. Det tog dock närmare tio månader innan Polismyndigheten upprättade en anmälan. Under den tiden hade en kriminalinspektör kontaktat anmälaren och ifrågasatt om det anmälda var brottsligt och fört en diskussion om enskilda delar av brottsbeskrivningen. JO konstaterar att inspektören istället skyndsamt borde ha sett till att anmälan togs upp och låtit en förundersökningsledare ta ställning till eventuella frågor vid en efterföljande granskning.

Polismyndigheten får allvarlig kritik för att anmälan initialt inte togs om hand med tillräcklig skyndsamhet och för att det tog oacceptabelt lång tid innan en polisanmälan upprättades. Även kriminalinspektören kritiserar för sitt agerande.

Genom utredningen har det också kommit fram att möjligheterna att göra en anmälan på plats vid den aktuella polisstationen var mycket begränsade. JO betonar vad han uttalat i andra sammanhang om att bristande tillgänglighet kan skada allmänhetens förtroende för Polismyndigheten och minska villigheten att anmäla brott.

JO gör, på förekommen anledning, också uttalanden om skyldigheten för en myndighet att biträda JO i en granskning.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 27 mars 2023 förde AA fram klagomål mot Polismyndigheten. Han var kritisk till att myndigheten inte hade upprättat en polisanmälan trots att han flera månader tidigare hade anmält brott.

AA bifogade omfattande mejlkorrespondens med kriminalinspektören BB.

Utredning

JO informerades om att en åklagare hade inlett förundersökning om tjänstefel avseende det anmälda. Förundersökningen lades ned den 13 april 2023 och JO tog del av utredningen.

Polismyndigheten uppmanades att yttra sig över AA:s klagomål och över myndighetens hantering i övrigt av hans önskemål om att anmäla brott.

Myndigheten skulle också redogöra för de rutiner för anmälningsupptagning och upprättande av anmälan som tillämpas i lokalpolisområde Gästrikland samt hur rutinerna förhåller sig till bestämmelsen i 9 § första stycket polislagen om en polismans skyldighet att rapportera brott.

Polismyndigheten (juristen CC) yttrade sig den 12 september 2023 efter att ha hämtat in upplysningar från DD som är gruppchef för stöd och service vid lokalpolisområdet. Polismyndigheten uppgav att BB hade fått tillfälle att yttra sig men valt att avstå.

Av Polismyndighetens yttrande och den övriga utredningen hos JO framgår i huvudsak följande.

AA besökte receptionen vid närpolisstationen i Gävle den 11 november 2022 för att göra en anmälan om tjänstefel, fakturabedrägeri och förtal. Vid besöket lämnade han in ett skriftligt underlag för sin anmälan. Handlingarna vidarebefordrades till BB för upprättande av anmälan. Det finns inte någon uppgift om när det skedde.

I slutet av december 2022 skickade BB ett mejl till AA med information om att någon anmälan ännu inte hade upprättats, att det för närvarande var extra lång väntetid för skrivelser som lämnats in fysiskt eller via polisens e-tjänst samt att de låg efter ungefär 1,5 månad. Hon uppgav vidare att en anmälan förhoppningsvis skulle upprättas i början av 2023.

AA svarade samma dag att en polisanmälan skulle upprättas omgående och efterfrågade diarienumret. Under den mejlväxling som följde uppgav BB bl.a. att hon ansåg att de förhållanden som AA ville anmäla kunde vara av civilrättslig natur och inte innefattade något brott. Hon uppgav också att en anmälan kunde upprättas först efter kontakt med förundersökningsledare.

Dagen därpå skickade BB ett nytt mejl till AA och ifrågasatte var ärendet skulle handläggas och uppmanade honom att komma in med kompletterande uppgifter, eftersom de uppgifter han hade lämnat vid besöket på polisstationen inte bedömdes vara tillräckliga för att upprätta en anmälan. Hon refererade till lagtexten i en viss bestämmelse och ifrågasatte att rekvisiten för det brottet var uppfyllda.

AA hörde av sig i mars 2023 med frågor om sin anmälan. BB vidhöll att han behövde komplettera sin skrivelse med ytterligare uppgifter och påtalade att hon hade tydliggjort vilka kriterier som gäller för brottet i fråga. AA besvarade de frågor som BB hade ställt i mejlet från december, varpå BB förklarade att hon nu hade andra arbetsuppgifter och hänvisade honom till att istället skicka en tydlig beskrivning av vad han ville anmäla till registratorns e-postadress. Hon uppgav i ett senare mejl till AA att hon inte avsåg att besvara fler mejl från honom. AA svarade då att han tolkade det som att BB vägrade att upprätta en anmälan.

Under förundersökningen om tjänstefel hölls i april 2023 förhör med gruppchefen DD och den biträdande chefen för lokalpolisområdet, EE. Av deras uppgifter framgick bl.a. följande om lokalpolisområdets rutiner för anmälningsupptagning och upprättande av anmälan.

Receptionen på polisstationen i Gävle är bemannad mellan kl. 8.00 och 16.00 och en kväll i veckan. Det är möjligt att boka tid för att anmäla brott på onsdagar mellan kl. 12.00 och 16.00. Därutöver hanteras anmälningar som behöver tas upp skyndsamt. I receptionen hanteras också anmälningar som kommer in genom skrivelser eller mejl. Det har på grund av resursbrist uppstått en kö för sådana anmälningar. DD uppgav att kötiden för tillfället var omkring två månader.

När förundersökningen om tjänstefel lades ner i april 2023 konstaterade åklagaren att det hade gått ett antal månader sedan AA kontaktade Polismyndigheten för att göra en anmälan om brott och att någon anmälan ännu inte hade upprättats. Det fick, enligt åklagaren, anses stå i strid med den rapporteringsskyldighet som följer av 9 § första stycket polislagen. Åklagaren konstaterade dock att det i lokalpolisområdet synes finnas en acceptans för en arbetsmetodik som tillåter en sådan fördröjning. Mot den bakgrunden kunde det inte visas att BB gjort sig skyldig till brott.

DD lämnade inför Polismyndighetens yttrande till JO följande upplysningar om rutinerna för arbetet i receptionen och hanteringen av AA:s ärende.

Då en medborgare kommer till receptionen med en skrivelse som underlag för en polisanmälan ska det kontrolleras att skrivelsen innehåller anmälares person- och kontaktuppgifter. Skrivelsen ska datumstämplas och läggas i ett särskilt dokumentfack. Därefter ska skrivelsen skyndsamt tas om hand av en anmälningsupptagare i enlighet med 9 § första stycket polislagen. I det här fallet har rutinen inte följts på grund av resursbrist och den mänskliga faktorn. Detta kommer inte att upprepas.

Den 1 september 2023 upprättades en anmälan med AA som målsägande.

Polismyndigheten redogjorde för rättslig reglering och redovisade följande bedömning.

Enligt de uppgifter som lämnats av DD angående den rutin som gäller för anmälningsupptagning i lokalpolisområde Gästrikland ska anmälningar som enskilda gör på en polisstation hanteras skyndsamt av en anmälningsupptagare i enlighet med 9 § polislagen. Av utredningen i ärendet framgår emellertid att det i det här fallet dröjde cirka en och en halv månad innan en anmälningsupptagare kontaktade AA beträffande anmälan och då för att informera om att någon anmälan ännu inte hade upprättats på grund av hög arbetsbelastning. Vidare framgår av den mejlväxling som följde, dels att AA uppmanades att komplettera sin anmälan med ytterligare uppgifter, dels att BB förde en diskussion om var ärendet egentligen borde handläggas och om det som AA ville anmäla var att anse som brottsligt. Någon anmälan upprättades inte förrän den 1 september 2023.

Av utredningen framgår att lokalpolisområde Gästrikland i det här fallet inte har hanterat AA:s anmälan i enlighet med gällande rutin. Enligt Polismyndighetens bedömning borde en anmälan ha upprättats i nära anslutning till AA:s besök på polisstationen i Gävle den 11 november 2022. Eventuella överväganden om brottsrubricering m.m. borde ha fått anstå till efter det att anmälan hade upprättats. Enligt Polismyndighetens bedömning har polisens hantering av AA:s anmälan sammantaget inte varit i överensstämmelse med 9 § första stycket polislagen.

Rättslig reglering

Till polisens uppgifter hör bl.a. att utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal (se 2 § 3 polislagen).

En polis som får kännedom om ett brott som hör under allmänt åtal ska lämna rapport om det till sin förman så snart det kan ske (se 9 § första stycket polislagen).

En myndighet ska se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla. Myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Den ska ges utan onödigt dröjsmål. (Se 6 § förvaltningslagen.) Vidare ska en myndighet vara tillgänglig för kontakter med enskilda och informera allmänheten om hur och när sådana kan tas (se 7 § förvaltningslagen).

Uttrycket tillgänglighet i 7 § förvaltningslagen tar sikte på myndighetens nåbarhet. Det ska vara möjligt att komma i kontakt med myndigheten, vilket kan ske på olika sätt. Kravet innebär att myndigheten ska vara nåbar genom kontakter som tas genom t.ex. besök och telefonsamtal eller skriftligen via digitala kanaler som används i myndighetens verksamhet i så stor utsträckning som möjligt. En bedömning av vad som är godtagbar tillgänglighet får göras utifrån ett medborgarperspektiv och med beaktande av vad som är lämpligt för den aktuella myndighetens verksamhet. (Se prop. 2016/17:180 s. 68 och s. 292 samt Lundmark och Säfsten, Förvaltningslagen, 26 augusti 2024, version 1 C, JUNO, kommentaren till 7 §.)

Bedömning

Utgångspunkter för bedömningen

JO har tidigare framhållit att det finns en principiell skyldighet för polisen att ta emot såväl skriftliga som muntliga anmälningar om brott och att huvudregeln är att polisen utan uppskov ska ta emot en sådan anmälan (se t.ex. JO:s beslut den 17 maj 2006, dnr 3244-2004 och JO 2010/11 s.126, dnr 3818-2008).

Någon prövning av det inträffade ska inte ske i samband med upprättandet av anmälan. Den prövningen ska i stället göras vid den efterföljande bedömningen av om förundersökning ska inledas eller inte. Polisen bör också i det initiala skedet i princip godta de påståenden om brottsrubricering som anmälaren anger (se JO 2010/11 s. 126, dnr 3818-2008).

Handläggningen av AA:s ärende

Av utredningen framgår att det tog närmare tio månader från det att AA besökte polisstationen för att anmäla brott till dess att Polismyndigheten upprättade en anmälan utifrån det underlag han hade lämnat in. Det är naturligtvis helt oacceptabelt.

Gruppchefen DD har uppgett att det vid lokalpolisområdet fanns en rutin som innebar att skrivelser som lämnades in som underlag för en polisanmälan efter en inledande kontroll och datumstämpling skyndsamt skulle tas om hand av en anmälningsupptagare, men att resursbrist och den mänskliga faktorn gjort att rutinen inte följts i AA:s fall. Av uppgifterna i tjänstefelsärendet framgår emellertid att inkomna skrivelser regelmässigt placerades i kö och att väntetiden för att få en anmälan upprättad under våren 2023 generellt uppgick till två månader.

Omständigheten att AA:s anmälan initialt inte togs om hand med tillräcklig skyndsamhet tycks alltså inte kunna läggas någon enskild befattningshavare till last utan verkar främst ha berott på otillräckliga resurser och ett arbetssätt som tillät en sådan fördröjning.

Det framgår dock av utredningen att kriminalinspektören BB efter en tid kontaktade AA och informerade honom bl.a. om att någon anmälan ännu inte hade upprättats och att väntetiden för tillfället var extra lång. Hon uppmanade honom också att komplettera sin anmälan och ifrågasatte att det han ville anmäla var brottsligt och förde en diskussion om huruvida rekvisiten för ett visst brott var uppfyllda.

BB borde inte ha agerat på det sättet. Istället för att uttrycka tvivel om det anmälda var brottsligt borde hon skyndsamt ha sett till att AA:s anmälan togs upp och låtit en förundersökningsledare ta ställning till eventuella frågor vid en efterföljande granskning.

Polismyndigheten förtjänar allvarlig kritik för att AA:s anmälan inte togs om hand med tillräcklig skyndsamhet och för att det tog oacceptabelt lång tid innan en polisanmälan upprättades efter det att myndigheten fått kännedom om den bristande handläggningen. BB:s agerande i ärendet har inte varit godtagbart och hon ska kritiseras för det.

Polismyndighetens bristande tillgänglighet

Det framstår alltså som att anmälningar som lämnats in vid den aktuella polisstationen inte har tagits om hand med den skyndsamhet som kan krävas. Vidare framgår det av uppgifterna i ärendet om tjänstefel att möjligheterna att göra en anmälan om brott på plats vid polisstationen var mycket begränsade.

Klagomål på bristande tillgänglighet hos Polismyndigheten för att anmäla brott har varit återkommande i min tillsynsverksamhet.

Jag har nyligen granskat ett ärende där en person som besökte en polisstation i Uppsala för att anmäla ett brott hänvisades till att komma tillbaka några timmar senare eftersom anmälningsmottagningen vid tillfället var stängd. Jag uttalade då att det framstår som otillfredsställande att möjligheten att göra en anmälan om brott på en öppen polisstation är begränsad till en viss tid på dagen. Även om undantag görs för brådskande fall kan det ge intrycket att Polismyndigheten inte i tillräcklig grad prioriterar sitt uppdrag att utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal. (Se mitt beslut den 27 juni 2024, dnr 2683-2023.) Jag har tidigare också kritiserat Polismyndigheten för bristande tillgänglighet via telefonnumret 114 14 (se JO 2023 s. 310, dnr 9929-2022 m.fl.).

Jag vill därför åter understryka att det är ett angeläget samhällsintresse att en enskild snabbt och enkelt kan komma i kontakt med polisen för att t.ex. göra en anmälan om brott. Bristande tillgänglighet riskerar att skada allmänhetens förtroende för myndigheten och kan minska villigheten att anmäla brott.

Skyldigheten att biträda JO i en utredning

Slutligen kan jag konstatera att min granskning har påverkats av brister i utredningen. Det har inte klarlagts när BB tog emot AA:s anmälan. Polismyndigheten har inte heller lämnat några närmare upplysningar om varför det dröjde så länge innan AA:s anmälan slutligen upprättades. Jag ställer mig frågande till att Polismyndigheten inte utrett dessa omständigheter närmare.

I sitt yttrande till JO har Polismyndigheten uppgett att BB hade fått tillfälle att yttra sig men valt att avstå. Detta ger mig anledning att erinra om skyldigheten i 13 kap. 6 § regeringsformen för domstolar och förvaltningsmyndigheter samt anställda hos staten eller kommuner att lämna de upplysningar och yttranden som en ombudsman begär. En befattningshavare kan inte avstå från att lämna upplysningar om dessa har betydelse för JO:s utredning. Den granskade myndigheten ska utföra en egen utredning och göra det som är möjligt för att klarlägga de sakförhållanden som är aktuella. (Se vidare mitt beslut den 10 juni 2024, dnr 5614-2023.)

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av JO Per Lennerbrant. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Johanna Nilsson har föredragit ärendet och byråchefen Nils Västberg har deltagit i beredningen.